

Socialstyrelsen

Recovery-orienteret rehabilitering

Vejledning til praksis

Koncept for strategisk udvikling og
omlægning af socialpsykiatrien

Viden til gavn

Publikationen er udgivet af
Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Udarbejdet af Socialstyrelsen

Layout: Berit Kirk, Horisont Grafisk
Tryk: Typographic
Udgivet januar 2023

Der kan frit citeres fra udgivelsen med angivelse af kilde.

ISBN: 978-87-94371-47-6

Der gøres opmærksom på, at der er foretaget mindre rettelser i denne elektroniske version sammenholdt med udgivelsens trykte version. Rettelserne har ingen indholdsmæssig betydning.

Indhold

Indledning	4
Principper for recovery-orienteret rehabilitering	5
Formål og målgrupper	6
Fagligt grundlag	7
Læsevejledning	10
Otte principper for recovery-orienteret rehabilitering	11
Princip 1. Tag udgangspunkt i borgernes håb, ønsker og drømme	12
Princip 2. Fokusér på borgernes ressourcer	14
Princip 3. Inddrag borgernes netværk og de almene fællesskaber	16
Princip 4. Mød borgerne med åbenhed, tillid og respekt	18
Princip 5. Hjælp borgerne så tidligt som muligt	20
Princip 6. Arbejd koordineret med borgernes samlede livssituation	22
Princip 7. Følg op, så indsatsen altid er den rette	24
Princip 8. Brug viden og metoder, der virker	26

Indledning

Dette er en vejledning i, hvordan I som kommune kan arbejde recovery-orienteret rehabiliterende. Vejledningen er udviklet under initiativet 'Partnerskab om strategisk udvikling og omlægning af socialpsykiatrien', der blev gennemført fra 2019 til 2022 af Socialstyrelsen i et partnerskab med Roskilde, Rudersdal, Herning og Randers Kommuner og med PwC som leverandør.

Partnerskab om strategisk udvikling og omlægning er en del af satspuljeinitiativet 'Styrket kvalitet i indsatsen i socialpsykiatrien'. Initiativet blev igangsat med henblik på at skabe et kvalitets- og kompetenceløft af socialpsykiatrien ved at styrke recovery-orienteret rehabilitering som faglig tilgang. Forskning viser, at denne tilgang kan bidrage til, at flere mennesker kommer sig og opnår et meningsfuldt liv i trivsel. En landsdækkende kortlægning i landets kommuner fra 2020¹ viste, at mange kommuner i dag vurderer, at de arbejder recovery-orienteret rehabiliterende. Kortlægningen viste imidlertid også, at kommunerne opfatter recovery-orienteret rehabilitering meget forskelligt, og selv om mange kommuner er langt i omstillingen mod en recovery-orienteret rehabiliterende praksis, kan det være vanskeligt at se den recovery-orienterede tilgang i den konkrete praksis i kommunen.

Denne vejledning blev således udviklet til at skabe en fælles forståelse og et fælles sprog for recovery-orienteret rehabilitering på tværs af initiativets fire partnerskabskommuner og deres ledere og medarbejdere i socialpsykiatrien. Vejledningen er nu omsat til målrettede og handlingsanvisende guides til henholdsvis socialpsykiatriens strategiske ledelse, til ledere og medarbejdere i myndighed og på tilbudsområdet, til borgere der modtager støtte i socialpsykiatrien og til socialpsykiatriens samarbejdspartnere. Vejledningen indgår sammen med disse øvrige publikationer i et samlet koncept for en strategisk udvikling og omlægning af socialpsykiatrien i Danmark mod recovery-orienteret rehabilitering.

Vejledningen er udgivet til dig, der gerne vil have en mere dybdegående og teoretisk præsentation af den faglige forståelse af recovery-orienteret rehabilitering, som ligger til grund for det samlede koncept. Vejledningen er ligeledes relevant for dig, der ønsker at få et samlet overblik over forskelle og sammenhænge i den faglige tilgang på tværs af socialpsykiatriens medarbejdergrupper. Ønsker du praksisnær viden om, hvordan du konkret kan arbejde med recovery-orienteret rehabilitering som repræsentant for en bestemt medarbejdergruppe, eller hvordan du skal forholde dig til tilgangen som borger eller samarbejdspartner, anbefales du i stedet at læse den publikation, der er målrettet dette under det samlede koncept.

Her kan du læse mere

Du finder det samlede koncept og de relevante publikationer på Socialstyrelsens hjemmeside:
<https://socialstyrelsen.dk/recovery-orienteret-rehabilitering>

Principper for recovery-orienteret rehabilitering

I denne vejledning beskrives recovery-orienteret rehabilitering gennem otte retningsgivende principper, der løbende er blevet kvalificeret og afprøvet i Herning, Roskilde, Rudersdal og Randers Kommuner. Principperne, hvis indhold vil blive udfoldet senere i vejledningen, er følgende:

1. Tag udgangspunkt i borgernes håb, ønsker og drømme.
2. Fokusér på borgernes ressourcer.
3. Inddrag borgernes netværk og de almene fællesskaber.
4. Mød borgerne med åbenhed, tillid og respekt
5. Hjælp borgerne så tidligt som muligt.
6. Arbejd koordineret med borgernes samlede livssituation.
7. Følg op, så indsatsen altid er den rette.
8. Brug viden og metoder, der virker.

Hvad er principper

Recovery-orienteret rehabilitering beskrives i denne vejledning som et samlet mindset, der indeholder otte retningsgivende, faglige principper for praksis. Et princip er en grundlæggende regel eller norm, som nogen bevidst følger med hensyn til holdning eller adfærd i konkrete sammenhænge². I konceptet for strategisk udvikling og omlægning beskrives recovery-orienteret rehabilitering som principper, fordi principper har en overordnet og vejledende karakter, som betyder, at de ikke indeholder bestemte regler eller tjeklister for en konkret praksis. Til gengæld vil du i vejledningen finde praksisimplikationer for hvert princip. Praksisimplikationerne er beskrivelser af den betydning princippet har for praksis for forskellige grupper af medarbejdere i socialpsykiatrien. Indholdet af principperne og deres praksisimplikationer vil blive udfoldet senere i vejledningen under hvert af de beskrevne principper.

Principperne for recovery-orienteret rehabilitering er gensidigt afhængige og understøtter hinanden. Med andre ord kan man ikke vælge kun at arbejde meningsfuldt med ét princip; det giver fx ikke mening at fokusere på det princip, der handler om at følge op, hvis ikke opfølgningen sker med udgangspunkt i det princip, der handler om at tage udgangspunkt i borgernes håb, ønsker og drømme. Formuleringen af princippernes gensidige afhængighed understreger, at recovery-orienteret rehabilitering afspejler en samlet tilgang og et samlet mindset.

Hvorfor principper

Principper udmærker sig ved at skabe retning, samtidig med at de er generiske og efterlader rum for variation. Dette giver mulighed for at opsætte egne standarder for arbejdet med princippet, så det giver mening i forhold til virkeligheden i din kommune. På tværs af kommuner kan recovery-orienteret rehabilitering således se forskelligt ud.

Det er muligt at evaluere, hvorvidt og hvordan en kommune følger principperne, selv om praksis omkring princippet kan variere. Principperne evalueres gennem en principfokuseret evaluering, som fokuserer på det fælles overordnede niveau i praksisbeskrivelsen. I initiativet 'Partnerskab om strategisk udvikling og omlægning af socialpsykiatrien' har evalueringen således interesseret sig for, om principperne blev oplevet som meningsfulde og handlingsvejledende i praksis. Ligeledes har evalueringen interesseret sig for den variation, der er i praksis, og for om variationen kan siges at være udtryk for forskellige måder at arbejde inden for den samme ramme eller det samme princip, eller om der er tale om uens og grundlæggende forskellig praksis, der ikke falder inden for samme princip.

Principper i praksis

Formålet med at implementere principperne er at tilbyde borgerne en indsats, der bringer dem tættere på et meningsfuldt og selvstændigt liv i trivsel set fra den enkeltes perspektiv, og som en del af dette, så tæt på samfundets almene fællesskaber som muligt – på arbejdsmarkedet, i uddannelsesinstitutioner, fritidstilbud etc. Dette understreger vigtigheden af, at principperne også er kendte i den kommunale beskæftigelsesindsats, uddannelsesindsats, civilsamfundsindsats, trivselsindsats eller andre indsatser, der understøtter borgernes vej mod recovery.

En omlægning stiller nye krav til både ledere og medarbejdere. Det kræver en fokuseret indsats at styrke samarbejdet mellem sektorer og områder med forskellige budgetter, tilgange og prioriteringer. Nogle ledere og medarbejdere kan også opleve en ny praksis som en kritik af mange års arbejde, eller de kan have vanskeligt ved at se, hvornår en praksis er recovery-orienteret. Dette stiller krav til den strategiske ledelse, der har en afgørende rolle i forhold til vedvarende og tydeligt at kommunikere forventninger og mål, at holde fast i, at der er et potentiale for udvikling, og i at skabe rammerne for, at udviklingen kan gennemføres.

Formål og målgrupper

Skal en udvikling og omlægning mod recovery-orienteret rehabilitering gennemføres i socialpsykiatrien, forudsætter det en bred involvering af socialpsykiatriens medarbejdergrupper og af borgerne. Det er nødvendigt, at alle medarbejdere i socialpsykiatrien samarbejder om at understøtte borgernes recovery. Det er de implementeringsansvarlige i kommunen, der bør sikre, at alle målgrupper kender til formålet med udviklingen og omlægningen mod recovery-orienteret rehabilitering i kommunen. I følgende figur beskrives formålet med at formidle den recovery-orienteret rehabiliterende tilgang for borgere og medarbejdergrupper i og omkring socialpsykiatrien.

Borgeren

Viden om den recovery-orienteret rehabiliterende tilgang kan give borgerne indsigt i, hvad de kan forvente af samarbejdet med kommunen, og hvordan de selv kan bidrage. Dermed vil de i højere grad kunne tage ejerskab over deres eget forløb.

Medarbejdere

Viden om den recovery-orienteret rehabiliterende tilgang er en forudsætning for at kunne visiterer til relevante tilbud og tilbyde pædagogisk støtte, der understøtter borgerens recovery.

Faglige ledere

Det er de faglige lederes opgave at skabe det fælles faglige grundlag og tydelige faglige retningslinjer for indsatsen i socialpsykiatrien.

Strategiske ledere

Det er den strategiske ledelses opgave at sikre de nødvendige rammer og at fokusere kommunens retning, så de faglige ledere og medarbejdere støttes i at arbejde recovery-orienteret rehabiliterende.

Samarbejdspartnere

Eksterne samarbejdspartnere i og uden for kommunen skal forstå, hvordan der arbejdes i socialpsykiatrien, og hvad de kan forvente i samarbejdet, hvis de skal kunne understøtte den faglige tilgang og borgerens recovery.

Fagligt grundlag

I dette afsnit redegøres for den faglige forståelse af recovery-orienteret rehabilitering, som den afspejles i principperne. Der vil både blive redegjort for recovery-orienteret rehabilitering og for begreberne recovery og rehabilitering. Den faglige forståelse baserer sig på de betydningsfulde elementer for recovery, som forskning peger på under forkortelsen CHIME og på fire recovery-værdier. Der redegøres derfor også særskilt kort for CHIME og recovery-værdierne.

Recovery-orienteret rehabilitering

De otte principper, der er formuleret for recovery-orienteret rehabilitering, trækker på to forskellige begreber med hvert sit perspektiv – recovery og rehabilitering. Recovery – eller det at komme sig – er borgernes personlige proces, mens rehabilitering handler om den måde, hvorpå den fagprofessionelle samarbejder med borgerne, når målet er at understøtte recovery. Recovery-orienteret rehabilitering handler således om den fagprofessionelles samarbejde med borgerne om at støtte borgernes egen proces med at realisere håb, ønsker og drømme for fremtiden, skabe mening i sin tilværelse og forme det liv, de selv ønsker. Den fagprofessionelle skal have fokus på, at borgerne kan komme sig. Det vil sige komme til at trives og leve et tilfredsstillende og meningsfyldt liv, uanset hvilke udfordringer borgerne oplever, og om de fortsat har symptomer eller ej. Da recovery-orienteret rehabilitering som faglig tilgang både tager afsæt i begrebet recovery og begrebet rehabilitering, vil begreberne blive udfoldet nedenfor.

Recovery – en personlig og social proces

Recovery betyder 'at komme sig'. Recovery skal forstås som en personlig og samtidig en social proces. Borgernes perspektiv på, hvad der skaber trivsel i tilværelsen, er omdrejningspunktet. Recovery handler om at overvinde eller overskride de livsudfordringer og livsbegrænsninger, som de psykiske vanskeligheder kan indebære. At have kontrol i livet, skabe mening og finde veje til at leve et givende liv sammen med andre. Man kan skelne mellem klinisk, social og personlig recovery. Nogle kommer sig helt og lever et liv uden symptomer og medicin. Dette kaldes klinisk recovery. Nogle kommer sig delvist og lever et liv ligesom de fleste med arbejde, uddannelse, familie og venner samtidig med, at de psykiske vanskeligheder fortsat spiller en større eller mindre rolle i livet. Det kaldes social recovery.

Både klinisk og social recovery er et udefra-perspektiv, hvor andre definerer, hvorvidt og hvordan en borger er kommet sig. Personlig recovery beskriver et indefra-perspektiv på det at komme sig. Her er der fokus på den enkelte borgers egen proces og på, at den enkelte selv definerer, hvad der giver trivsel og livskvalitet med udgangspunkt i egne håb, ønsker og drømme. Det handler om at komme sig, så man lever et velfungerende og personligt tilfredsstillende liv, uanset om man fortsat har symptomer³. Recovery er ikke blot en individuel proces men også en del af en social proces, idet mennesker kommer sig i relation til og med støtte fra andre mennesker^{4,5}. At fokusere på borgernes håb, ønsker og drømme, at tage udgangspunkt i borgernes ressourcer og at støtte deres adgang til samfundets almene fællesskaber er centrale elementer i recovery-begrebet, og de er formuleret som tre (ud af otte) centrale principper for recovery-orienteret rehabilitering.

Rehabilitering

Rehabilitering handler om det professionelle arbejde og er en måde, hvorpå man kan tale om, hvordan medarbejdere samarbejder med borgerne og deres netværk om at skabe de forandringer i livet, som borgerne ønsker. Rehabilitering er målrettet borgere, som oplever eller er i risiko for at opleve begrænsninger i deres fysiske, psykiske kognitive og/eller sociale funktionsevne, og dermed i hverdagslivet.

Formålet med rehabilitering er at muliggøre et meningsfuldt liv med bedst mulig aktivitet og deltagelse, mestring og livskvalitet. Rehabilitering er en samarbejdsproces mellem en borger, pårørende, professionelle og andre relevante parter. Rehabiliteringsindsatser er målrettede, sammenhængende, koordinerede og vidensbaserede med udgangspunkt i personens perspektiver og hele livssituation. Samarbejdsorienteret betyder, at borger og medarbejder skal samarbejde om indsatsen på en måde, så borgeren oplever, at samarbejdet med medarbejderne er ligeværdigt og respektfuldt. Målrettet betyder her, at alle aktører i rehabilitering (borger, professionelle, pårørende og andre relevante parter) arbejder mod et fælles mål, der er nedskrevet og aftalt indbyrdes. En rehabiliteringsindsats er fremadskridende og dynamisk, og den omfatter blandt andet en beskrivelse af, hvornår og hvordan indsatsen evalueres. Den læring, som opnås i forbindelse med rehabiliteringsforløbet, medtages i den løbende evaluering og justering af mål og tidsplan.

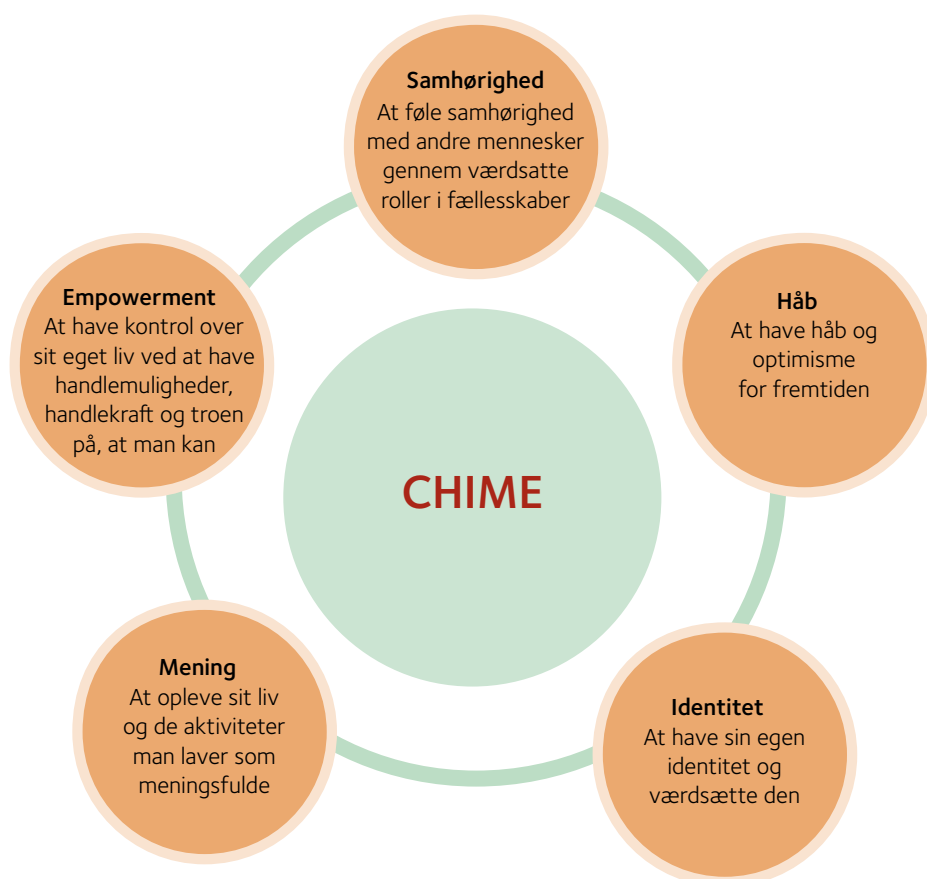
Sammenhængende betyder, at de enkelte indsatser er forbundet med hinanden, og at indsatserne opleves som et samlet hele for borgerne. Koordineret betyder, at borgerne oplever sammenhæng, og at medarbejdere, der skal bidrage og hjælpe, er gode til at koordinere og arbejde sammen som team. Vidensbaseret betyder, at den bedst tilgængelige faglige viden og metoder skal danne basis for indsatserne. Rehabilitering beskriver altså den måde, hvorpå medarbejderne samarbejder med borgerne og andre om at støtte borgerne i at få det bedre^{6,7,8}.

At arbejde koordineret og sammenhængende med borgernes samlede livssituation, at følge op på indsatsen, så den bliver målrettet, at møde borgerne med åbenhed, tillid og respekt, at hjælpe borgerne så tidligt som muligt og at arbejde med afsæt i viden og metoder, der virker, er centrale elementer i recovery-orienteret rehabilitering og udgør fem (ud af otte) principper for recovery-orienteret rehabilitering.

CHIME

En sammenfattende forskningsoversigt fra 2011 om kvalitative studier af recovery peger på fem virksomme elementer for recovery. Elementerne har fået betegnelsen CHIME, der er en forkortelse af: Connectedness/Samhørighed, Hope/Håb, Identity/Identitet, Meaning/Mening and Empowerment/Handlekraft.

I figuren beskrives indholdet af elementerne kort⁹:

Når den fagprofessionelle arbejder med at understøtte borgernes personlige recovery skal CHIME-elementerne være tilstede, for at indsatsen kan lykkes. Principperne for recovery-orienteret rehabilitering baserer sig på forskningen omkring CHIME, og de krav CHIME stiller til den fagprofessionelle, hvis samarbejdet med borgerne om recovery skal lykkes. Principperne er opbygget med afsæt i, at håb kræver fagprofessionelle, som tror på, at borgerne generelt kan komme sig i både personlig forstand samt i social og klinisk forstand. Identitet og en positiv selvopfattelse kræver fagprofessionelle, der ser borgerne som mennesker med ressourcer og mange muligheder for at kunne indgå i almene fællesskaber. Mening kræver fagprofessionelle, som arbejder efter det, der giver mening for borgerne. Empowerment kræver fagprofessionelle, som kan arbejde myndiggørende i forhold til borgernes ret til selv at definere deres håb, ønsker og drømme for fremtiden og give støtte til, at borgerne kan nå deres mål.

De fire recovery-værdier

Som led i forståelsen af recovery-orienteret rehabilitering og recovery som en værdibaseret tilgang, står principperne på nedenstående fire recovery-værdier. Værdierne er udformet af William Anthonys, der er professor ved Boston University¹⁰. Værdierne indeholder mange af de samme grundlæggende perspektiver fra recovery-orienteret rehabilitering og CHIME, og har derfor indgået som et supplerende bidrag i udviklingen af de otte principper for recovery-orienteret rehabilitering.

Læsevejledning

Med udgangspunkt i centrale videnskilder og med input fra de fire partnerskabskommuner udfoldes indholdet af de otte faglige principper for recovery-orienteret rehabilitering. De otte principper er tæt forbundne og må alle følges, såfremt man ønsker at omlægge praksis med udgangspunkt i den forståelse af recovery-orienteret rehabilitering, der er beskrevet her.

På den følgende side ses en globus. Globussen opsummerer:

- kerneopgaven i recovery-orienteret rehabilitering.
- de otte principper for at arbejde recovery-orienteret rehabiliterende.
- de overordnede målsætninger for at arbejde recovery-orienteret rehabiliterende.

På de efterfølgende sider følger en præsentation af de otte faglige principper. For hvert af principperne er der en forside, der angiver princippet indhold. Derefter er der en beskrivelse af:

Hvad – princippet betyder. Her udfoldes princippet kortfattet.

Hvorfor – kommunen skal arbejde med princippet. Her beskrives det lovgivnings- og videnskabelige grundlag for det enkelte princip.

Hvordan – princippet påvirker praksis. Her beskrives, hvordan man kan se, at princippet omsættes i praksis hos henholdsvis den strategiske ledelse, myndighed, udfører og de borgere, der modtager støtte i socialpsykiatrien.

Med strategisk ledelse henvises til den politiske ledelse og den administrative topledelse i kommunen. Med myndighed henvises til såvel den faglige ledelse som sagsbehandlere på myndighedsområdet. Med udfører henvises til både tilbudsledere og medarbejdere i de sociale tilbud. Med borgere henvises til borgere, der modtager støtte i socialpsykiatrien. Opdeling mellem strategisk ledelse, myndighed, udfører og borger understreger den gensidige afhængighed mellem kommunens forskellige aktører i omlægningsprocessen. Hver aktør har en vigtig opgave med at understøtte, at de øvrige aktører kan omsætte det enkelte princip i deres praksis.

Principper

Recovery-orienteret rehabilitering

Recovery-orienteret rehabilitering handler om at tilbyde den støtte, der hjælper borgerne med at indfri deres håb, ønsker og drømme, med sigte på at komme sig og få et tilfredsstillende og meningsfuldt liv med størst mulig selvstændighed. Den tilgang har Socialstyrelsen konkretiseret i otte faglige principper.

1. Tag udgangspunkt i borgernes håb, ønsker og drømme

Borgernes håb, ønsker og drømme skal være udgangspunktet for de mål, der sættes for indsatsen.

2. Fokusér på borgernes ressourcer

Indsatsen skal fokusere på borgernes ressourcer.

3. Inddrag borgernes netværk og de almene fællesskaber

Indsatsen skal hjælpe borgerne med at skabe eller bibeholde relationer til de mennesker, borgerne har i deres liv og med at deltage i almene fællesskaber.

4. Mød borgerne med åbenhed, tillid og respekt

Anerkendelse af betydningen af borgernes erfaringer og opbygning af tillid til hinandens gode intentioner og evner er en forudsætning for et godt samarbejde.

5. Hjælp borgerne så tidligt som muligt

Sæt ind med tidlige og forebyggende indsatser via tilgængelige, synlige og fleksible tilbud.

6. Arbejd koordineret med borgernes samlede livssituation

Indsatsen skal tage udgangspunkt i borgernes samlede livssituation, og understøtte en sammenhængende og helhedsorienteret støtte.

7. Følg op, så indsatsen altid er den rette

Borgernes mål skal tage udgangspunkt i borgernes aktuelle livssituation og løbende justeres, hvis borgernes situation ændrer sig.

8. Brug viden og metoder, der virker

Anvend faglige metoder og viden med dokumenteret virkning.

Samlet set er målet at:

- flere mennesker med psykiske vanskeligheder oplever bedre trivsel, sundhed og mestring.
- flere mennesker er aktive deltagere i lokalsamfundets almene fællesskaber.
- der er større tilfredshed med indsatsen.
- flere oplever mindre behov for støtte.
- flere kommer i uddannelse og beskæftigelse.

1

Princip 1. Tag udgangspunkt i borgernes håb, ønsker og drømme

HVAD

Borgernes håb, ønsker og drømme skal være udgangspunktet for de mål, der sættes for indsatsen.

HVORFOR

Lovgivningsmæssig begrundelse

Princippet understøtter formålet med servicelovens § 81, hvor det er beskrevet, at støtten skal fremme borgernes selvstændighed.

Socialfaglig begrundelse

- Recovery handler om at skabe et meningsfuldt og tilfredsstillende liv, som borgerne selv definerer – med eller uden symptomer på psykiske vanskeligheder¹¹.
- Den socialpædagogiske indsats skal derfor tage udgangspunkt i borgernes håb, ønsker og drømme omsat til mål for fremtiden. Det er borgernes håb, ønsker og drømme omsat til mål, der skal være styrende for indsatsen¹².
- Når det er borgernes håb, ønsker og drømme for fremtiden, omsat til mål, der er styrende for indsatsen, øges borgernes oplevelse af meningsfuldhed og motivation, og dermed øges muligheden for, at målene indfries. Det er afgørende for borgernes motivation, at de selv har været med til at formulere egne mål for indsatsen. Empowerment er fremmede for recovery¹³.
- Når borgernes håb, ønsker og drømme danner afsæt for de mål, der sættes, bevarer de kontrollen over eget liv. Oplevelsen af kontrol over eget liv er et betydningsfuldt og fremmede element i en recovery-proces¹⁴.
- Politiske, administrative, faglige og sproglige barrierer kan spænde ben for, at borgerinddragelse får reel indflydelse på de offentlige arbejdsgange og organisatoriske rammer¹⁵.

HVORDAN

Borgerne har en vigtig opgave i at:

- ✓ tage aktivt del i at finde frem til egne håb, ønsker og drømme.
- ✓ give input til, hvordan støtten kan tilrettelægges, så den opleves hjælpsom med udgangspunkt i egne håb for fremtiden.
- ✓ forsøge at holde fast i egne håb, ønsker og drømme i samarbejdet med kommunen og andre samarbejdspartnere.
- ✓ bidrage på den måde de kan, og når de kan, i forhold til udviklingen af kommunale tilbud og ydelser, der understøtter deres håb, ønsker og drømme.

Udfører har en vigtig opgave i at:

- ✓ sikre, at borgernes håb, ønsker og drømme og mål fremgår af indsatsplanerne.
- ✓ støtte borgerne i og styrke deres kompetencer ift. at tage ansvar for eget liv.
- ✓ støtte borgerne i at udvikle eller genopdage personlige håb, ønsker og drømme.
- ✓ støtte borgerne i at formulere og reformulere delmål, som kan hjælpe dem tættere på deres håb, ønsker og drømme.
- ✓ støtte borgerne i det daglige med gennemførelse af relevante og meningsfulde aktiviteter, der bringer dem tættere på deres håb, ønsker og drømme for fremtiden.

Myndighed har en vigtig opgave i at:

- ✓ støtte borgerne i at finde frem til deres håb, ønsker og drømme for fremtiden, uanset om deres håb, ønsker og drømme udefra kan virke svære at nå, eller at processen kan være lang.
- ✓ sikre, at borgernes håb, ønsker og drømme for fremtiden er styrende for udredningen af deres behov for støtte, for de mål de sætter for indsatsen og for den indsats de tildeles – fx gennem anvendelse af VUM 2.0.
- ✓ sikre, at borgernes mål i handleplanerne er formuleret med deres egne ord.

Strategisk ledelse har en vigtig opgave i at:

- ✓ indtænke borgerne i det strategiske arbejde med udvikling af socialpsykiatriens ydelser, tilbud og organisering med henblik på at skabe fleksible tilbud, der kan bringe borgerne tættere på deres håb, ønsker og drømme for fremtiden.
- ✓ sikre fleksibilitet i arbejdsgange og anvendelsen af ydelser og tilbud.
- ✓ indføre faste procedurer for brugerinddragelse i prioritering, planlægning og evaluering af kommunens tilbud og indsatser.
- ✓ tydeliggøre forventninger til myndighed og udfører om at sætte fokus på borgernes håb, ønsker og drømme – fx via VUM 2.0.

2

Princip 2. Fokusér på borgernes ressourcer

HVAD

Indsatsen skal fokusere på borgernes ressourcer

HVORFOR

Lovgivningsmæssig begrundelse

Princippet understøtter formålet med servicelovens § 81, hvor det er beskrevet, at formålet med at yde støtte efter loven er at styrke borgernes mulighed og ansvar for at udvikle og udnytte potentialer på egne præmisser.

Socialfaglig begrundelse

- Fokus på borgernes ressourcer kan understøtte, at deres håb og tro på sig selv øges, og at de bedre kan mestre livet og skabe en positiv udvikling for sig selv¹⁶.
- Forskning viser, at det fremmer borgernes recovery-proces, når medarbejderne arbejder ressourcefokuseret¹⁷.
- Recovery-processer styrkes, når borgerne bruger deres ressourcer som afsæt for at genvinde kontrollen over eget liv¹⁸.
- Empowerment er et af fem betydningsfulde og fremmende elementer for recovery-processer. De fem elementer forkortes tilsammen til CHIME¹⁹. Empowerment handler om at bringe borgernes ressourcer i spil og indebærer, at borgerne genvinder magt og kontrol over eget liv med afsæt i deres egne ressourcer og med støtte fra ligestillede.

HVORDAN

Borgerne har en vigtig opgave i at:

- ✓ få øje på og sætte ord på egne ressourcer – herunder hvem der er værdifulde personer i eget liv.
- ✓ være åbne overfor nye kompetencer og netværk, hvis de har brug for det.
- ✓ give feedback på, om støtten opleves som hjælpsom ift. at styrke og udvikle ressourcer.

Udfører har en vigtig opgave i at:

- ✓ gøre det muligt for borgerne at tage udgangspunkt i egne ressourcer i deres hverdagsliv – fx ved at igangsætte aktiviteter, hvor borgernes ressourcer bringes i spil.
- ✓ benytte tilgange og metoder, der fastholder borgernes opmærksomhed på ressourcer frem for på begrænsninger.
- ✓ støtte borgerne i at inddrage ressourcer i deres selvvalgte netværk i processen mod at nå egne håb, ønsker og drømme.
- ✓ støtte borgerne i at udvikle nye ressourcer og genfinde gamle.
- ✓ fastholde borgerne i, at de kan skabe en positiv udvikling i deres liv, hvis de mister troen.

Myndighed har en vigtig opgave i at:

- ✓ benytte tilgange og metoder, der kan støtte borgerne i at identificere egne ressourcer.
- ✓ sikre en balanceret udredning, hvor der også er fokus på ressourcerne.
- ✓ tydeliggøre for borgerne, myndighed og udfører, hvordan borgernes ressourcer kan bringes i spil, når de skal forfølge deres håb, ønsker og drømme omsat til mål.
- ✓ afdække, hvem borgerne oplever som værdifulde personer (ressourcer) i deres liv og tænke disse ind i indsatsen.

Strategisk ledelse har en vigtig opgave i at:

- ✓ sikre, at der findes kvalitetsstandarder og visitationsprocedurer i socialpsykiatrien, der rummer et fokus på menneskelige ressourcer – fx krav om ressourceafdækning via VUM 2.0.
- ✓ tydeliggøre forventninger til organisationen om at have fokus på ressourcer – fx via strategier og visioner for området, fælles kompetenceudvikling, krav til sprogbrug mm.
- ✓ organisere indsatser og etablere tilbud, der understøtter, at borgernes ressourcer bringes i spil.

3

Princip 3. Inddrag borgernes netværk og de almene fællesskaber borgerne ønsker at være en del af

HVAD

Indsatsen skal hjælpe borgerne med at skabe eller bibeholde relationer til de mennesker, de har i deres liv og med at deltage i almene fællesskaber.

HVORFOR

Lovgivningsmæssig begrundelse

Princippet understøtter formålet med servicelovens § 81, hvor det er beskrevet, at støtte efter loven skal fremme inklusion i samfundet, herunder medvirke til at øge borgernes mulighed for deltagelse i uddannelse, beskæftigelse og sociale relationer.

Socialfaglig begrundelse

- En sammenfattende forskningsoversigt af kvalitative studier af recovery peger på connectedness som et af fem betydningsfulde og fremmende elementer for menneskers recovery-processer. Connectedness handler om at være en del af et fællesskab og at føle sig forbundet med andre²⁰.
- Connectedness kan skabes gennem inklusion i sociale fællesskaber og aktiviteter eller gennem inddragelse af og støtte fra det selvvalgte netværk i borgernes liv. Værdifulde fællesskaber kan findes i frivillige foreninger og organisationer i civilsamfundet, på en arbejdsplads eller en uddannelsesinstitution²¹.
- Inklusion i fællesskaber har betydning for alle menneskers trivsel og oplevelse af et meningsfuldt liv²², ligesom inddragelse af og støtte fra det selvvalgte netværk er betydningsfuldt i menneskers recovery-proces²³.
- Fællesskabsmålingen peger på, at over halvdelen af socialt udsatte mennesker føler sig uden for samfundet²⁴.
- Når mennesker med psykiske vanskeligheder skal støttes i at opsøge og blive en del af lokalsamfundets fællesskaber, er det væsentligt at arbejde på to niveauer^{25,26}:
 - 1) Individets personlige ressourcer og udfordringer, så troen på egne evner og færdigheder styrkes.
 - 2) Lokalsamfundets ressourcer og barrierer, som har betydning for mulighederne for borgernes deltagelse og trivsel.
- Det kan være et stort skridt at opsøge og deltage i nye fællesskaber. Det kan give mod og trykthed at vide, at man kan få støtte ud fra de behov, der opstår undervejs²⁷.

HVORDAN

Borgerne har en vigtig opgave i at:

- ✓ dele, hvilke betydningsfulde personer, der er i deres netværk.
- ✓ være nysgerrige på og sætte ord på, hvilke almene fællesskaber de ønsker at indgå i, når de kan og er klar.
- ✓ deltage, efter bedste evne, i de almene fællesskaber de ønsker at være en del af.
- ✓ give feedback på støtten, så den opleves hjælpsom ift. inddragelsen af eget netværk og adgang til at kunne indgå i de almene fællesskaber, de ønsker at være en del af.

Udfører har en vigtig opgave i at:

- ✓ opsøge viden om og indgå samarbejder med borgernes netværk og almene fællesskaber.
- ✓ støtte borgerne i at lave aftaler med pårørende, som borgerne ønsker at have en relation til.
- ✓ dele viden om fællesskaber og aktiviteter i civilsamfundet med borgerne (og kolleger).
- ✓ forberede og støtte borgernes deltagelse i civilsamfundets fællesskaber og i at styrke relationer til det selvvalgte netværk.
- ✓ benytte tilgange og metoder, der understøtter, at borgerne bliver en del af almene fællesskaber.
- ✓ acceptere, at borgerne nogle gange skal støttes til flere forsøg, for at de kan finde et meningsfuldt fællesskab.

Myndighed har en vigtig opgave i at:

- ✓ afdække borgernes eksisterende netværk og afklare, hvilken rolle borgerne ønsker, at de pårørende har i samarbejdet.
- ✓ støtte borgerne i at afklare håb, ønsker og drømme til, hvilke fællesskaber og netværk de ønsker at være en del af.
- ✓ indstille til indsatser, hvor der er fleksibilitet i formen på støtten, samt hvor, hvornår og af hvem støtten gives.
- ✓ opsøge viden om, hvilke fællesskaber der kan understøtte borgerne i at nå deres håb, ønsker og drømme og videreformidle denne viden til borgerne og udfører.

Strategisk ledelse har en vigtig opgave i at:

- ✓ sikre rammerne for inddragelse af pårørende og for civilsamfundets organisationer i udviklings- og strategiprocesen, herunder arbejdspladser, uddannelsesinstitutioner, frivillige foreninger mv.
- ✓ indgå gensidigt forpligtende partnerskaber og samarbejder med civilsamfundets organisationer.
- ✓ skabe de nødvendige rammer for, at myndighed og udfører kan prioritere tid og ressourcer til at opsøge viden om og indgå i samarbejder med borgernes netværk og med civilsamfundets fællesskaber.
- ✓ tydeliggøre, at det er en kerneopgave at brobygge til de almene fællesskaber, som borgerne ønsker at indgå i.
- ✓ sikre, at der er kendskab til og overblik over tilbud i civilsamfundet.

4

Princip 4. Mød borgerne med åbenhed, tillid og respekt

HVAD

Anerkendelse af betydningen af borgernes erfaringer og opbygning af tillid til hinandens gode intentioner og evner er en forudsætning for et godt samarbejde.

HVORFOR

Lovgivningsmæssig begrundelse

Princippet understøtter formålet med servicelovens § 81, hvor det er beskrevet, at støtten skal ydes med det formål at styrke borgerens muligheder og eget ansvar for at udvikle sig og udnytte sine potentialer, i det omfang det er muligt.

Socialfaglig begrundelse

- I recovery-orienteret rehabilitering er formålet med samarbejdet mellem medarbejdere og borgere at støtte borgernes personlige recovery. Når borgerne oplever sig mødt, set og hjulpet af medarbejdernes indsats, kan denne defineres som recovery-understøttende rehabilitering²⁸.
- Recovery er en individuel proces, og det varierer fra person til person, hvordan medarbejderen bedst kan understøtte borgernes recovery-proces²⁹.
- Det er vigtigt, at samarbejdet mellem borgere og medarbejdere bygger på et ligeværdigt partnerskab. Borgerne har viden og erfaringer fra eget liv samt egne håb, ønsker og drømme for fremtiden. Medarbejderne har viden om faglige metoder, redskaber og systematik, som kan bruges til at understøtte borgernes recovery-processer. Det betyder, at borgerne er erfaringseksperter med et indefra-perspektiv, og medarbejderne er fageksperter med et udefra-perspektiv³⁰.
- Et ligeværdigt samarbejde mellem medarbejdere og borgere er centralt for borgernes personlige recovery. Den personligt definerede recovery kan understøttes ved, at medarbejderne lytter til, forstår og anerkender borgernes værdier og præferencer, øger og understøtter borgernes ressourcer, samt i højere grad tager afsæt i borgernes egne mål, når indsatsen skal defineres³¹.

HVORDAN

Borgerne har en vigtig opgave i at:

- ✓ bringe egne erfaringer og perspektiver i spil i dialogen og samarbejdet med relevante samarbejdspartnere
- ✓ indgå i et ligeværdigt samarbejde, som eksperter i eget liv.
- ✓ være imødekommende over for den faglige viden og støtte, der stilles til rådighed og dele eventuel usikkerhed.
- ✓ være åbne over for, at samarbejdspartnere har forskellige kompetencer til at støtte dem i at nå deres mål.

Udfører har en vigtig opgave i at:

- ✓ tage udgangspunkt i borgernes erfaringer og perspektiver i organiseringen af støtten – fx ved at lade borgerne både selv vælge og skifte kontaktpersoner efterhånden, som deres rehabilitering skrider frem og nye behov opleves, eller ved at give borgerne indflydelse på rekruttering af nye medarbejdere.
- ✓ skabe rum for løbende drøftelser om, hvordan medarbejdere og borgere etablerer og vedligeholder et ligeværdigt, tillidsfuldt og trygt samarbejde – fx gennem fælles supervision.
- ✓ gennemføre systematisk feedback om samarbejde og indsats – fx gennem anvendelse af metoder og redskaber såsom FIT³², Brief Inspire³³, Recovery Star³⁴ og LA 2³⁵.
- ✓ understøtte inddragelsen af peers – fx ved at ansætte peermedarbejdere eller ved at beskrive, hvornår og hvordan samarbejdet kan finde sted.

Myndighed har en vigtig opgave i at:

- ✓ sikre, at borgernes egne mål, erfaringer og perspektiver anvendes aktivt i formuleringen af handleplaner og afspejler sig i bestillingen til udfører.
- ✓ sikre, at borgerne føler sig hørt og mødt i visitationen af indsatsen og den løbende opfølgning – fx via anvendelse af Åben Dialog³⁶ eller FIT³⁷.
- ✓ sikre, at den kommunikation, der henvender sig til borgerne er letforståelig og inddragende – fx i breve, journaler, indkaldelser og afgørelser.
- ✓ forventningsafstemme med borgerne om, hvad kommunen kan hjælpe med, og hvad borgerne skal bidrage med.

Strategisk ledelse har en vigtig opgave i at:

- ✓ tydeliggøre forventninger til en kultur, hvor medarbejderne møder borgerne som eksperter i eget liv, og hvor borgerne sætter mål og træffer beslutningerne – fx via strategier og visioner for området, fælles kompetenceudvikling og krav til sprogbrug.
- ✓ understøtte fælles kompetenceudvikling af myndighed, udfører og borgere i tilgange, metoder og redskaber, der understøtter systematisk anvendelse af feedback til udvikling af praksis og samarbejde.

5

Princip 5. Hjælp borgerne så tidligt som muligt

HVAD

Sæt ind med tidlige og forebyggende indsatser via tilgængelige, synlige og fleksible tilbud.

HVORFOR

Lovgivningsmæssig begrundelse

Princippet understøtter formålet med servicelovens § 82 a-d, der giver mulighed for tidligt forebyggende indsatser til voksne. De tidligt forebyggende indsatser kan tilrettelægges som gruppebaserede ydelser eller individuelt tidsbegrænset støtte.

Socialfaglig begrundelse

- En tidlig, støttende indsats til mennesker i svær eller længerevarende psykisk mistrivsel kan potentielt forebygge senere udvikling af en psykisk lidelse, men har især betydning i forhold til at forebygge et langvarigt funktionstab og alvorlige sociale, økonomiske og personlige skadevirkninger for den enkelte, bl.a. i forhold til tilknytning til uddannelse og beskæftigelse³⁸.
- Kommunerne kan med udgangspunkt i servicelovens § 82 a - d bevilge forebyggende hjælp og støtte til voksne med nedsat psykisk eller fysisk funktionsevne eller sociale problemer, og borgere der er i risiko for at udvikle funktionsnedsættelse eller sociale problemer. En undersøgelse fra Ankestyrelsen (2020) viser, at de nye bestemmelser, ifølge kommunerne, giver mulighed for at hjælpe en målgruppe, som ellers ikke ville have fået den rette eller nødvendige hjælp³⁹.

HVORDAN

Borgerne har en vigtig opgave i at:

- ✓ bede om hjælp, hvis de har det dårligt.
- ✓ være åbne over for at benytte sig af rådgivning, tilbud og åbne indsatser, der kan hjælpe dem til at få det bedre.

Myndighed har en vigtig opgave i at:

- ✓ handle hurtigt i forhold til borgernes behov, herunder i forhold til at løse akutte problemer, for eksempel økonomiske problemer med huslejebetaling.
- ✓ sikre viden om, hvilke mulige uvisiterede tilbud, der findes i og uden for den kommunale tilbudsvifte.
- ✓ sørge for at have en tæt dialog med udfører, så indsatsen kan justeres hurtigt, hvis borgernes situation ændrer sig.

Udfører har en vigtig opgave i at:

- ✓ hjælpe borgerne med at få løst akutte problemer, inden de får uoverskuelige konsekvenser.
- ✓ følge borgernes trivsel og udvikling tæt med fokus på at forebygge forværring.
- ✓ være i tæt dialog med myndighed, når der er behov for en justering af indsatsen eventuelt i forhold til bevilling af en mere indgribende indsats.
- ✓ organisere indsatsen, så der kan reageres hurtigt på borgernes ændrede behov.

Strategisk ledelse har en vigtig opgave i at:

- ✓ sikre, at der er en dækkende, virksom og sammenhængende tilbudsvifte på området for voksne med psykiske vanskeligheder.
- ✓ sikre synlige og tilgængelige indsatser i borgernes nærmiljø, så borgere, pårørende og andre er bevidste om mulighederne for at få den nødvendige støtte – fx i form af åbne tilbud, anonyme tilbud eller sociale akuttibud.
- ✓ medvirke til at skabe et grundlag for tidlig opsporing og tidligere hjælp – fx gennem forpligtende dialoger med civilsamfundets organisationer, interesseorganisationer, pårørendeforeninger om muligheder for støtte, anvendelse af § 82-indsatser og opsøgende indsats efter § 99.

6

Princip 6. Arbejd koordineret med borgernes samlede livssituation

HVAD

Indsatsen skal tage udgangspunkt i borgernes samlede livssituation og understøtte en sammenhængende og helhedsorienteret støtte.

HVORFOR

Lovgivningsmæssig begrundelse

Princippet understøtter formålet med servicelovens § 81, hvor det er beskrevet, at støtte efter loven ydes med det formål at sikre, at borgeren får en sammenhængende og helhedsorienteret indsats, der modsvarer deres behov.

Socialfaglig begrundelse

- En helhedsorienteret og sammenhængende indsats kan være afgørende for borgernes recovery og trivsel⁴⁰.
- Tilrettelægges støtten ud fra borgernes samlede situation og koordineres den på tværs af områder, kan det betyde, at indsatsen i højere grad giver mening for borgerne og virker⁴¹.
- En helhedsorienteret og sammenhængende indsats båret af få kontaktpersoner gør det nemmere for borgerne at etablere tillid, idet borgerne undgår at skulle fortælle deres historie mange gange til forskellige samarbejdspartnere⁴².
- En helhedsorienteret og sammenhængende indsats reducerer kompleksitet og gør det muligt for borgerne at opleve tryghed, overblik og kontinuitet i indsatsen. Forskning peger på, at kontinuitet spiller en vigtig rolle i forhold til oplevelsen af sammenhæng⁴³.
- Erfaringer fra flere kommuner og botilbudsområdet viser, at arbejdet med at styrke samarbejde og koordinering på tværs af sektorer, forvaltninger og afdelinger er af stor vigtighed for borgernes oplevelse af et sammenhængende og meningsfuldt forløb⁴⁴.

HVORDAN

Borgerne har en vigtig opgave i at:

- ✓ dele relevante informationer om egen livssituation med forskellige samarbejdspartnere.
- ✓ give udtryk for, hvem de ønsker skal være tovholder på deres sag, og hvilke samarbejdspartnere det kunne være vigtigt at få med.
- ✓ så vidt muligt deltage i tværgående møder med relevante samarbejdspartnere.
- ✓ være nysgerrige og give feedback på, hvad der gør og ikke gør oplevelsen af indsatsen sammenhængende og helhedsorienteret.

Udfører har en vigtig opgave i at:

- ✓ sikre at samarbejdsparter er bekendte med hinandens indsats ift. at støtte borgeren mod at nå egne håb, ønsker og drømme – fx gennem Åben Dialog netværksmøder.
- ✓ støtte borgerne i den løbende kontakt og koordinering med de samarbejdsparter, der er tilknyttet deres sag – fx ved at deltage i møder og aftaler, når borgerne ønsker det, med henblik på at få delt relevante informationer og få samlet op på informationer og aftaler.
- ✓ sikre at borgernes stemme er i centrum for det tværgående samarbejde – også når borgerne ikke selv deltager i koordinerende møder.

Myndighed har en vigtig opgave i at:

- ✓ identificere hvilke aktører, der er involveret i borgernes sager.
- ✓ vejlede borgerne om alle relevante muligheder for støtte efter den sociale lovgivning og i at hjælpe borgerne med at komme videre i systemet.
- ✓ sikre, at der træffes aftale med borgerne og samarbejdspartnere om, hvem der skal være den primære koordinator i borgernes forløb.
- ✓ sikre, at der er lavet en tydelig opgave- og rollefordeling samt koordinering ift. borgernes indsats på tværs af forvaltninger, sektorer og områder, hvor alle arbejder i samme retning med udgangspunkt i borgernes mål – fx via En plan.

Strategisk ledelse har en vigtig opgave i at:

- ✓ sikre, at der er et tæt tværinstitutionelt og tværsektorielt samarbejde på ledelsesniveau med fokus på samarbejde og koordination – fx via samarbejdsaftaler.
- ✓ sikre, at der eksisterer en samlet strategi og tydelige rammer for, hvordan kommunen organiserer udvikling af tværinstitutionelle, sammenhængende indsats – fx ved at sikre et smidigt samarbejde og forløb, mulighed for at skabe fælles løsninger og fælles indsats, eller via medarbejdere, der er ansat på tværs af afdelinger, forvaltninger og sektorer.
- ✓ understøtte udvikling af fælles mål, fælles viden og gensidig faglig tillid på tværs af afdelinger, forvaltninger og sektorer.

7

Princip 7. Følg op, så indsatsen altid er den rette

HVAD

Borgernes mål skal tage udgangspunkt i borgernes aktuelle livssituation og skal løbende justeres, hvis deres situation ændrer sig.

HVORFOR

Lovgivningsmæssig begrundelse

Princippet understøtter servicelovens § 148 stk. 2, hvor det er beskrevet, at kommunen:

- løbende, skal følge op på de enkelte sager for at sikre sig, at hjælpen fortsat opfylder sit formål.
- løbende skal være opmærksom på, om der er behov for andre typer af hjælp over tid.
- skal foretage opfølgningen på baggrund af de forudsætninger som borgerne har, og så vidt det er muligt i et samarbejde med borgerne.

Socialfaglig begrundelse

- Løbende opfølgning kan understøtte, at borgerne oplever, at indsatsen vedbliver med at være meningsfuld i forhold til at opnå deres håb, ønsker og drømme⁴⁵.
- I forbindelse med opfølgning bliver der skabt en fælles opmærksomhed på den udvikling borgerne har gennemgået. Dette kan medvirke til at motivere og skabe håb for den videre proces, eller der kan laves nye mål, hvis ikke målene indfries⁴⁶.
- Forskning peger på, at systematisk og kontinuerlig opfølgning og tilpasning af praksis er vigtig, da det er med til at sikre, at praksis løbende justeres og tilpasses i forhold til målgruppens aktuelle situation og behov⁴⁷.
- En systematisk opfølgning og tilpasning kan være med til at styrke forholdet mellem borger og medarbejder, når medarbejderne arbejder efter borgernes mål og parterne i fællesskab opstiller mål sammen, og vurderer behovet for eventuelle justeringer af praksis⁴⁸.
- Systematisk feedback gør medarbejderne i stand til selv at optimere arbejdsprocesser og metoder, og på den måde sikre effektivitet og målopfyldelse for praksis⁴⁹.

HVORDAN

Borgerne har en vigtig opgave i at:

- ✓ give udtryk for, om der sker ændringer i deres liv, der skaber ændrede støttebehov.
- ✓ give udtryk for deres aktuelle håb, ønsker og drømme.
- ✓ i det omfang det er muligt at deltage i den løbende opfølgning med relevante samarbejdspartnere.
- ✓ bidrage med deres oplevelse af, hvorvidt og hvordan indsatsen virker.
- ✓ bidrage til tilpasning af praksis gennem feedback om, hvorvidt indsatsen stadig opleves relevant ift. deres aktuelle behov, efterhånden som rehabiliteringsprocessen skrider frem.

Udfører har en vigtig opgave i at:

- ✓ løbende følge op på borgernes håb, ønsker, drømme og mål sammen med borgerne og justere indsatsplanen efter deres behov.
- ✓ benytte tilgange, metoder og redskaber til at kunne dokumentere relevans og resultater af indsatsen sammen med borgerne – fx gennem anvendelse af metoder og redskaber såsom FIT⁵⁰, Brief Inspire O⁵¹, Recovery Star⁵² og LA 2⁵³.
- ✓ være i dialog med myndighed i situationer, hvor der er behov for justering af indsatsen eller i forhold til bevilling af nye/supplerende indsatser.

Myndighed har en vigtig opgave i at:

- ✓ understøtte borgerne i at formulere deres mål, så de er så konkrete og evaluerbare som muligt.
- ✓ følge op på borgernes progression i forhold til deres håb, ønsker og drømme – fx via afholdelse af opfølgningsmøder sammen med borgerne og de relevante parter i indsatserne.
- ✓ sikre, at organisering og sagsgange understøtter hurtig justering og bevilling af indsatser efter behov.

Strategisk ledelse har en vigtig opgave i at:

- ✓ sikre, at der formuleres kvalitetsstandarder for det opfølgende arbejde i kommunen.
- ✓ udvikle tilbud og indsatser, som gør det muligt at matche borgernes forskellige situationer og behov.
- ✓ sikre, at der genereres relevant data og monitorering på udvalgte nøgletal – herunder progressionsmålinger og brugertilfredshedsundersøgelser.

8

Princip 8. Brug viden og metoder, der virker

HVAD

Anvend faglige metoder og viden med dokumenteret virkning.

HVORFOR

Lovgivningsmæssig begrundelse

Princippet understøtter formålet med servicelovens § 81, hvor det er beskrevet, at støtte efter loven skal:

- forebygge, at borgernes problemer forværres.
- understøtte borgernes muligheder for at fastholde deres ressourcer.
- fremme borgernes selvstændighed.
- forbedre borgernes sociale og personlige funktion.

Socialfaglig begrundelse

- En lovende praksis bygger på forskningsbaseret viden om, hvad der virker. Det vil sige, at praksis er forankret i en eller flere veldefinerede teorier og i den aktuelt bedste viden, fx beskrevet i fagbøger eller i videnskabelige artikler⁵⁴.
- Forskningen viser, at systematisk monitorering af målene for praksis er afgørende for kvaliteten – dvs. at vurdere, måle eller bestemme, hvorvidt man er på vej mod det, der er sat som mål for praksis⁵⁵.
- Evalueringer og forskningsundersøgelser viser, at bestemte tilgange, metoder og indsatser er mere virkningsfulde end andre⁵⁶.
- For at skabe inspiration og retning for den faglige udvikling i praksis er der brug for mere viden om, hvad god praksis er⁵⁷.
- Det specialiserede socialområde i Danmark efterspørger i stigende grad mere sikker viden om effekten af den praksis, der benyttes på området⁵⁸.
- Afsæt i viden og lovende praksis kan medvirke til at etablere et fælles sprog og en fælles forståelse af, hvad der er kendetegnet ved en god praksis på det specialiserede socialområde⁵⁹.
- Anvendelse af dokumenterede metoder og lovende praksis gør det sandsynligt, at der kan skabes progression og velfærd for borgerne og samfundet⁶⁰.
- Systematisk anvendelse af aktuelt bedste viden er en forudsætning for udvikling af højere kvalitet og effektive indsatser⁶¹.
- At skabe en kultur, der baserer sig på teoretisk viden og forskning, kan øge effektiviteten og støtte op om udvikling af praksis⁶².

HVORDAN

Borgerne har en vigtig opgave i at:

- ✓ give feedback på, hvorvidt metoderne hjælper dem i deres personlige recovery.
-

Udfører har en vigtig opgave i at:

- ✓ som udgangspunkt at benytte metoder og tilgange, der understøtter borgernes recovery.
- ✓ at arbejde særligt systematisk med dokumentation og videndeling af indsats og resultater, hvis der benyttes metoder og tilgange, der ikke er validerede.
- ✓ at være åben og tydelig over for både borgerne og kolleger ift., hvilke systematikker, redskaber og metoder, der bliver benyttet og hvorfor.

Myndighed har en vigtig opgave i at:

- ✓ sikre, at der arbejdes med relevante recovery-orienterede metoder til fremme af den gode dialog med borgere og udfører.
 - ✓ vurdere, om valgte indsats og metoder har den ønskede effekt på borgernes udvikling og progression.
 - ✓ understøtte løbende faglig refleksion sammen med borgere og udfører, omkring hvilke metoder der virker for hvilke typer udfordringer.
-

Strategisk ledelse har en vigtig opgave i at:

- ✓ tydeliggøre forventninger om, at der som udgangspunkt, skal gøres brug af metoder og redskaber, som har en dokumenteret virkning.
- ✓ understøtte kompetenceudvikling af både myndighed og udfører inden for metoder og redskaber, som har dokumenteret effekt.
- ✓ understøtte kompetenceudvikling af medarbejdere hos både myndighed og udfører, der skal arbejde med evaluering.
- ✓ beslutte og fastholde langsigtet implementering af flere dokumenterede metoder.

-
- ¹Socialstyrelsen (2020). Kommunernes igangværende udvikling og omlægning af socialpsykiatrien. En kortlægning. Udarbejdet af PwC for Socialstyrelsen. Odense: Socialstyrelsen.
- ²Den Danske Ordbog, 2022. Ordbog: Princip. Tilgængelig fra: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=princip&tab=for>. Tilgået: 17.08.22.
- ³Slade, M., & Longden, E. (2015): Empirical evidence about recovery and mental health. *BMC Psychiatry*. 15: 285.
- ⁴Socialstyrelsen (2022): Recovery. Odense: Socialstyrelsen. Tilgået: 5.12.22. Tilgængelig fra: <https://vidensportal.dk/voksne/recovery>
- ⁵Socialstyrelsen (2021): Anbefalinger til god kvalitet på botilbud. Indsatskatalog om recovery-orienteret praksis på botilbud i socialpsykiatrien. Odense: Socialstyrelsen.
- ⁶Maribo, T., Ibsen, C., Thuesen, J., Nielsen, C. V., Johansen, J. S., & Vind, A. B. (2022): Hvidbog om rehabilitering (1. udg.). Aarhus: Rehabiliteringsforum Danmark: 22-28.
- ⁷Topor, A., Larsen, I.B., & Bøe, T.D. (2020): At komme sig – fra personlig udvikling til social forandring. København: Dansk selskab for Psykosocial Rehabilitering. Psykosociale replikker.
- ⁸Socialstyrelsen (2021): Anbefalinger til god kvalitet på botilbud. Indsatskatalog om recovery-orienteret praksis på botilbud i socialpsykiatrien. Odense: Socialstyrelsen.
- ⁹Leamy, M., Bird, V., Le Boutillier, C., Williams, J., & Slade, M. (2011): Conceptual framework for personal recovery in mental health: Systematic review and narrative synthesis. *British Journal of Psychiatry*, Vol. 199 (6): 445-452.
- ¹⁰Jensen, K. B., Olsen, E., & Sørensen, D. (2004): Recovery på dansk – At overvinde psykosociale handicap (1. udg.). Systime Academic.
- ¹¹Rasmussen, Klavs Serup (2015): Guide til et godt hverdagsliv. Region Hovedstadens Psykiatri, Gladsaxe, København og Helsingør Kommune: Psykiatريفoreningernes Fællesråd, Foreningen Outsideren, AskovFonden og TrykFonden: 2-38.
- Shepherd, G., Boardman, J., & Slade, M. (2008). *Making Recovery a Reality*. London: Sainsbury Centre for Mental Health: 4.
- Uhrskov, T. og Naver, K. (2017). LA2: Metodemanual til forebyggelse af vold og fremme af trivsel på Botilbud. Udarbejdet af SOPRA for Socialstyrelsen. Socialstyrelsen: Odense.
- ¹²Slade, Mike (2009). 100 idéer til recovery-orienteret arbejde. København S: RETHINK. Videnscenter for Socialpsykiatri: 8, 10, 16, 24.
- ¹³Holm-Petersen, C., Schmidt, A., Povlsen, R., Jonsen, E. H., & Jakobsen, M. L. (2021). Én plan for en sammenhængende indsats sammen med borgeren. Slutevaluering af et frikommuneforsøg (2016-2020). VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd: 8-9, 20.
- Wade, Derick T. (2009). Goal setting in rehabilitation: An overview of what, why and how. *Clinical Rehabilitation*: 292-294.
- Leamy, M., Bird, V., Le Boutillier, C., Williams, J., & Slade, M. (2011). Conceptual framework for personal recovery in mental health: Systematic review and narrative synthesis. *British Journal of Psychiatry*, Vol. 199 (6).
- ¹⁴Slade, Mike (2009). 100 idéer til recovery-orienteret arbejde. København S: RETHINK. Videnscenter for Socialpsykiatri: 6, 18-19.
- Leamy, M., Bird, V., Le Boutillier, C., Williams, J., & Slade, M. (2011). Conceptual framework for personal recovery in mental health: Systematic review and narrative synthesis. *British Journal of Psychiatry*, Vol. 199 (6): 445-452.
- ¹⁵Iversen, K., Jensen, D. C., & Ruge, M. (2018). Kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på voksensocialområdet. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd: 5.
- Videncenter for Brugerinddragelse (2017). Organisatorisk brugerinddragelse. En guide til brugerrepræsentation i praksis. Videncenter for Brugerinddragelse: 5-35.
- Socialt Udviklingscenter SUS. (2002). Web-håndbog i brugerinddragelse. København: Socialministeriet & Finansministeriet: 2-22.
- ¹⁶Slade, Mike (2013). 100 ways to support recovery - A guide for mental health professionals. *Rethink*: 8-10, 14, 16, 20-21.
- Dalum, H. S., Pedersen, I. K., Cunningham, H., & Eplov, L. F. (2015). From recovery programs to recovery-oriented practice? A qualitative study of mental health professionals experiences when facilitating a recovery-oriented rehabilitation program. *Archives of Psychiatric Nursing*: 419-425.
- Pinfold, V., & Sweet, D. (2015): Wellbeing Networks and Asset Mapping. London: McPin Foundation: 1-13. Tilgået: 17.08.22. Tilgængelig fra: <https://mcpin.org/wp-content/uploads/Our-briefing-paper.pdf>
- ¹⁷Dalum, H. S., Pedersen, I. K., Cunningham, H., & Eplov, L. F. (2015). From recovery programs to recovery-oriented practice? A qualitative study of mental health professionals experiences when facilitating a recovery-oriented rehabilitation program. *Archives of Psychiatric Nursing*: 419-425.
- ¹⁸Topor, A. (2005): Fra patient til person: hvad hjælper mennesker med alvorlige psykiske problemer. København: Akademisk Forlag: 23-25.
- Leamy, M., Bird, V., Le Boutillier, C., Williams, J., & Slade, M. (2011): Conceptual framework for personal recovery in mental health: Systematic review and narrative synthesis. *British Journal of Psychiatry*, Vol. 199 (6): 445-452.
- ¹⁹Topor, Alain (2005). Fra patient til person: Hvad hjælper mennesker med alvorlige psykiske problemer. København: Akademisk Forlag: 23-25.
- Wilken, J., & den Hollander, D. (2013). Rehabilitering og recovery – en integreret tilgang. Akademisk Forlag: 50-83.

-
- ²⁰Leamy, M., Bird, V., Le Boutillier, C., Williams, J., & Slade, M. (2011). Conceptual framework for personal recovery in mental health: Systematic review and narrative synthesis. *British Journal of Psychiatry*, Vol. 199 (6): 445-452.
- ²¹Davidson, L., Mezzina, R., Rowe, M. & Thompson, K. (2010). "A life in the community": Italian mental health reform and recovery. *Journal of Mental Health*, 19 (5): 436-443.
- ²³Kjær, A. A., Kirkegaard, S., Grønfeldt, S. T. & Olsen, L. (2020). Kvalitet i bostøtte: Et litteraturstudie om kvalitet i bostøtte til mennesker med psykiske vanskeligheder i egen bolig, s.l. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd & Socialstyrelsen.
- ²⁴Benjaminsen, L. et al. (2019). Bag om Fællesskabsmålingen. En kvalitativ undersøgelse af social eksklusion og social deltagelse. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- ²⁵Socialstyrelsen (2013). Inklusion, deltagelse og bedring: Unge med psykosociale vanskeligheder i lokalsamfundet, s.l. Odense: Socialstyrelsen.
- ²⁶University of York (u.å). Connecting PEOPLE: Practice Guidance. York: University of York, PcPin Foundation, London School of Economics, UCLan.
- ²⁷University of York (u.å). Connecting PEOPLE: Practice Guidance. York: University of York, PcPin Foundation, London School of Economics, UCLan.
- ²⁸Bargmann, Swantje (2017). Feedback Informed Treatment: En grundbog. København: Akademisk Forlag: 29, 30, 35, 40, 42, 48.
- Brattland, H., Koksvik, J. M., Burkeland, O., Klöckner, C. A., Lara-Cabrera, M. L., Miller, S. D., Iversen, V. C. (2019). Does the Working Alliance Mediate the Effect of Routine Outcome Monitoring (ROM) and Alliance Feedback on Psychotherapy Outcomes? A Secondary Analysis From a Randomized Clinical Trial. *Journal of Counseling Psychology*, s. 234-246.
- Socialstyrelsen (2018). Erfaringsopsamling: Projekt Forebyggelse af magtanvendelse på botilbud. Odense: Socialstyrelsen: 11.
- Slade, Mike (2013). 100 ways to support recovery – A guide for mental health professionals. Rethink.
- ²⁹Slade, M., Le Boutillier, C., Farkas, M., Grey, B., Larsen, J., Leamy, M., Williams, J. (2015). Development of the REFOCUS intervention to increase mental health team support for personal recovery. *The British Journal of Psychiatry*: 22-23, 64, 66, 125, 221, 239-240.
- ³⁰Slade, Mike (2013). 100 ways to support recovery – A guide for mental health professionals. Rethink: 10, 14, 16, 17, 23, 25, 26, 31.
- ³¹Ravn, Rasmus (2019). Beskæftigelsesrettet rehabilitering. En evaluering af Hjørring Kommunes investering på beskæftigelsesområdet. Aalborg: Aalborg Universitet: 56-57, 60.
- Graybeal, C. (2007). Evidence for the Art of Social Work. *Families in Society: the Journal of Contemporary Human Services*: 513-523.
- Wade, Derick T. (2009). Goal setting in rehabilitation: an overview of what, why and how. *Clinical Rehabilitation*: 292-294.
- ³²Læs mere om FIT på: <https://vidensportal.dk/voksne/recovery/indsatser/feedback-informed-treatment> . Tilgået: 17.08.22.
- ³³Korsbek, Lisa (2020). At måle recovery – personlig og organisatorisk. Kompetencecenter for Rehabilitering og Recovery. Region Hovedstadens Psykiatri: Kompetencecenter for Rehabilitering og Recovery, PC Ballerup.
- ³⁴Boholdt-Petersen, M., Mårtensson, S., Johansen S., K., Bak, J. (2021). Afrapportering Recovery Projektet (Recovery Star). Psykiatrisk Center Sct. Hans, Region Hovedstaden.
- ³⁵Uhrskov, T. og Naver, K. (2017). LA2: Metodemanual til forebyggelse af vold og fremme af trivsel på Botilbud. Udarbejdet af SOPRA for Socialstyrelsen. Socialstyrelsen: Odense.
- ³⁶Socialstyrelsen (2014). Metodebeskrivelse for Åben Dialog. Udarbejdet af Rambøll for Socialstyrelsen. Odense: Socialstyrelsen.
- ³⁷Læs mere om FIT på: <https://vidensportal.dk/voksne/recovery/indsatser/feedback-informed-treatment> . Tilgået: 17.08.22.
- ³⁸Sundhedsstyrelsen (2022). Fagligt oplæg til en 10-års plan. Bedre mental sundhed til mennesker med psykiske lidelser. København: Sundhedsstyrelsen.
- ³⁹Ankestyrelsen (2020). Kommunernes brug af servicelovens §§82 a-c om forebyggende hjælp og støtte til voksne. Ankestyrelsen.
- ⁴⁰Amilon, A. B., J. F., Bojesen, A. B., Nielsen, I. K., & Møller, M. S. (2017). Evaluering af afprøvning af Assertive Community Treatment (ACT) metoden over for borgere med psykiske lidelser og samtidigt misbrug. KBH: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. Rambøll: 13-15, 47-52.
- Folker, A. P., Kristensen, M. M., Sølvhøj, I. N., Flint, S., Kusier, A. O., & Rod, M. H. (2017). Sammenhæng i indsatsen for mennesker med psykiske lidelser. Odense: Statens Institut for Folkesundhed. Syddansk Universitet: 11-12, 15, 55, 59, 64, 71-73.
- ⁴¹Ravn, Rasmus (2019). Beskæftigelsesrettet rehabilitering. En evaluering af Hjørring Kommunes investering på beskæftigelsesområdet. Aalborg: Aalborg Universitet: 56-57, 60.
- Amilon, A., Birkelund, J. F., Bojesen, A. B., Nielsen, I. K., & Møller, M. S. (2017). Evaluering af afprøvning af Assertive Community Treatment (ACT) metoden over for borgere med psykiske lidelser og samtidigt misbrug. KBH: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd og Rambøll: 13-15, 47-52.
- ⁴²Benjaminsen, L., Bom, L. H., Fynbo, L., Grønfeldt, S. T., Espersen, H. H., & Ramsbøl, A. T. (2019). Bag om Fællesskabsmålingen. En kvalitativ undersøgelse af social eksklusion og social deltagelse. KBH: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd: 15.
- Folker, A. P., Kristensen, M. M., Sølvhøj, I. N., Flint, S., Kusier, A. O., & Rod, M. H. (2017). Sammenhæng i indsatsen for mennesker med psykiske lidelser. Odense: Statens Institut for Folkesundhed. Syddansk Universitet: 11-12, 15, 55, 59, 64, 71-73.

⁴³Holm-Petersen, C., Schmidt, A., Povlsen, R., Jonsen, E. H., & Jakobsen, M. L. (2021). Én plan for en sammenhængende indsats sammen med borgeren. Slutevaluering af et frikommuneforsøg (2016-2020). KBH.: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd: 7.

Folker, A. P., Kristensen, M. M., Sølvhøj, I. N., Flint, S., Kusier, A. O., & Rod, M. H. (2017). Sammenhæng i indsatsen for mennesker med psykiske lidelser. Odense: Statens Institut for Folkesundhed. Syddansk Universitet: 11-12, 15, 55, 59, 64, 71-73.

Kania, J., & Kramer, M. (2011). Collective Impact. *Stanford Social Innovation Review* 1(9): 36-41.

⁴⁴Kjær, Agnete Aslaug m.fl. (2020). Kvalitet i bostøtte: Et litteraturstudie om kvalitet i bostøtte til mennesker med psykiske vanskeligheder i egen bolig. Udarbejdet af VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd for Socialstyrelsen. Odense: Socialstyrelsen: 71-76.

⁴⁵Southwick, J. D., & Grizzell, S. T. (2020). Utilizing the ICF to enable Evidence-Based Practise Among Vocational Rehabilitation Counselors. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 64 (1): 17-30.

⁴⁶KL (2017). Bedre tværgående samarbejde om ydelser og indsats. Det fælleskommunale Styrings- og Effektiviseringsprogram (SEP). KBH.: KL: 16-17.

⁴⁷Zeira, A., Canali, C., Vecchiato, T., Jergeby, U., Thoburn, J., & Neve, E. (2008). Evidence-based social work practice with children and families: a cross national perspective. *European Journal of Social Work*: 57-72.

Holm-Petersen, C., Schmidt, A., Povlsen, R., Jonsen, E. H., & Jakobsen, M. L. (2021). Én plan for en sammenhængende indsats sammen med borgeren. Slutevaluering af et frikommuneforsøg (2016-2020). VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd: 7-8, 11-12.

⁴⁸Miller, S. D. & Bergmann S. (2011). Feedback-informed treatment (FIT). Improving the treatment of male clients one man at a time. *Australian Institute of Male Health and Studies*:194-207.

⁴⁹Ibid.

Valla, Birgit (2020). Bedre end best practice. Hvordan behandlingen af psykiske lidelser kan blive bedre. Forlaget Mindspace: 85-102.

⁵⁰Kommunernes Landsforening (2018). Feedback Informed Treatment – introduktion. Metoder mod vold. KBH.: KL. Tilgængelig fra: <https://vidensportal.dk/voksne/recovery/indsatser/feedback-informed-treatment> Tilgæet: 17.08.22.

⁵¹Korsbek, Lisa (2020). At måle recovery – personlig og organisatorisk. Kompetencecenter for Rehabilitering og Recovery. Region Hovedstadens Psykiatri: Kompetencecenter for Rehabilitering og Recovery, PC Ballerup. Tilgængelig fra: https://www.psykiatri-regionh.dk/centre-og-social-tilbud/kompetencecentre/Rehabilitering-og-recovery/Publikationer/Documents/at_maale_recovery_event.pdf Tilgæet: 17.08.22.

⁵²Boholdt-Petersen, M., Mårtensson, S., Johansen S, K., Bak, J. (2021). Afrapportering Recovery Projektet (Recovery Star). Psykiatrisk Center Sct. Hans, Region Hovedstaden.

⁵³Uhrskov, T. og Naver, K. (2017). LA2: Metodemanual til forebyggelse af vold og fremme af trivsel på Botilbud. Udarbejdet af SOPRA for Socialstyrelsen. Socialstyrelsen: Odense.

⁵⁴Lægsgaard, M. M., Balleby, M., & Pilegaard, K. (2017). Kvalitet i den kommunale indsats over for borgere med svære psykiske lidelser. Åben Dialog. Evalueringsrapport. Udarbejdet af DEFACTUM for Socialstyrelsen: 3-4, 74, 78, 82, 85, 87-89.

Brattland, H., Koksvik, J. M., Burkeland, O., Klöckner, C. A., Lara-Cabrera, M. L., Miller, S. D. & Iversen, V. C. (2019). Does the Working Alliance Mediate the Effect of Routine Outcome Monitoring (ROM) and Alliance Feedback on Psychotherapy Outcomes? A Secondary Analysis From a Randomized Clinical Trial. *Journal of Counseling Psychology*, s. 234-246.

Socialstyrelsen (2021). Social støtte i overgang til og fastholdelse i job. Slutevaluering. Udarbejdet af Rambøll for Socialstyrelsen. KBH.: Rambøll: 52-60.

Christensen, T. N., Epløv, L. F., Hellström, L., & Kruse, M. (2021). Sundhedsøkonomisk analyse af interventionerne i Inklusions projektet - IPS/IPSE og IPS-MA-indsatserne. Copenhagen Research Center For Mental Health & Dache, Danish Centre For Health Economics: 12, 22.

⁵⁵SFI og Socialstyrelsen (2016). Lovende praksis på det specialiserede socialområde. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og Socialstyrelsen: 8-31.

⁵⁶Ibid.

⁵⁷Ibid.

Jensen, D. C., Pedersen, M. J., Pejtersen, J. H., & Amilon, A. (2016). Indkredsning af lovende praksis på det specialiserede socialområde. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: 43.

⁵⁸Ibid.: 4-5.

Ibid.: 9.

⁵⁹Ibid.: 9, 43.

⁶⁰SFI og Socialstyrelsen. (2016). Lovende praksis på det specialiserede socialområde. SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og Socialstyrelsen: 2.

⁶¹Ibid.: 4, 9-31.

⁶²Ibid.: 37.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen

Edisonsvej 1

5000 Odense C

Tlf.: 72 42 37 00

www.socialstyrelsen.dk